

Ant. Aškerc:

Atila v Emoni.

(L. 452.)

Romanca.

„Μεταξὺ δὲ Ἰταλίας καὶ Παννονίας
ὕπὸ τὸ Νουρικὸν (ἔστι) πόλις Ἡρόνα.
Ἱπτολομαίος.

I.

Lejó se loči solnce od Emone,
pošilja ji poljubov za slovó,
poslednjih žarkov s svoje svetle krone
padaje veličastno za goró.

Po ulicah pa valóví življenje,
šele sedaj pričinja se vrvenje,
ko spušča se na svet večerni hlad.
Emoni beli cvete zdaj pomlad
darove svoje pisane troseča,
povsodi vriskajoča, zeleneča,
vse, kar živi, k ljubezni spet budeča.

Na mesto lega mehek, tih večer,
iz hiš meščane vabi mir.

Pa v družbah se sprehajajo
in kramljajoč postajajo.

Tu, tam Emončani se mladi
ozirajo po ženskah radi,
ko godnih ptic iz svojih gnezd
spet prišlo novih je nevest
na glavno ravno šetališče!
Kdor hoče, si lahko poišče
dekleta lepega nocoj
in zaroči gredoč se ž njoj . . .

O, saj so deve belolice
emonske znane krasotice.

In vse so dražestnih očij,
ljubezni žar iz njih gori;
ozirajo se hrepeneče
bogatih ženinov želeče.

Najlepše danes ni nikjer,

čeprav je tak vabljev večer.
 In marsikdo se ogleduje
 in mnog šetalec poprašuje:
 „Kod neki hodi danes, kod?
 Mar drug si je izbrala pot?
 Nemara je le zapoznela
 najlepša deva nam Marcella . . .“

Marcella pa sedi sedaj doma
 na glavni ulici tam v hiši svoji.
 Baš odigravajo težavni boji
 Marcelli mladi se na dnu srca.
 Kaj mar ji danes pestro šetališče!
 Kaj mar, če kdo pogreša jo in išče!
 Ostala nálašč je doma nocoj.
 Naj dobojuje prej svoj srčni boj.
 Naj zunaj Cardo maximus šumi,
 šetalcev roj po njem se naj vali!
 Zdaj mora biti sama in brez priče.
 Življenja njenega ta boj se tiče . . .

Na vrtu motil jo je vodomet
 umetni z mlado sužnjo vred.
 Oba preglasno sta ji že šumljala
 in pela vsak po svoje in kramljala . . .
 Nevoljna odhitela je odtod,
 pa šla je v atrium v intimen kot
 in skrila se . . . Ni našla še pokoja . . .
 Ne! Biti hoče čisto sama svoja . . .
 Naposled! V svoji sobi je sedaj.
 V razkošni mali sobi njen je raj.
 Tu blagodejna, ljuba je samota,
 vseč srcu njenemu je ta tihota . . .
 Tla lep so umetniški mozaik,
 po stenah vrsta klasičnih je slik.
 Slikar na stene dihnil je bogove
 in v svetih gajih marmorne hramove.
 Tu, tam vrti ples nagih se devic
 na sredi šumnih rimskih veselic . . .
 Srebro, zlato po sobi se leskeče —
 sledovi bivšega bogastva, sreče . . .

Marcella sede, pódpre glavo v dlan . . .
 Premišlja ves pretekli lepi dan . . .
 Spet bila ga je videla . . . Občutek
 ljubezni svež živi še ta trenutek
 na duše dnu . . . In sklep je njen gotov.
 In ve, da volja dobrih je bogov,
 da Aelianova je zdaj nevesta!
 Zastavonoši mlademu bo zvesta! . . .
 Valerius Aelianus — to ime
 deviško osrečuje ji srcé . . .
 Ob jaspisovo mizo dragoceno
 opira laket beli . . . Glavo njeno
 poljubil je poslednji solnčni žar . . .
 Valerius . . . Kaj drugi so ji mar!

Pa skloni k skrinji se na tleh ob strani
 z okraski bronastimi okovani,
 odklene z drobnim ključkom jo . . . Zaklad
 zasveti se v hranilnici tej zlat.
 Cekinov kupček se na dnu leskeče.
 Denar ta naj bo pórok njene sreče.
 Zastavonoši ga pokloni v dar
 za doto, kadar bosta srečen par . . .

Marcella jemlje zlate v roke, šteje
 in šteje jih med prsti in se smeje
 od tajne sreče, ki čez kratke dni
 se v mladem srcu njenem naseli.
 In polne te bodoče tihe sreče
 nad skrinjo drago sklonjena šepeče:
 „Deset . . . pa dvajset . . . trideset . . . še, še!
 Oh štirideset, petdeset jih je!
 Kako se svetijo ti lepi zlati!
 Že smem se malko ž njimi pobahati . . .
 Prištedjen vse, prihranjen je denar.
 Prenekateri vmes je ljubek dar
 sorodnikov, sorodnic . . . Leta mlada! . . .
 Emona vsa me je imela rada,
 ko tekala okrog sem črnih las
 in kazala ljudem vesel obraz
 kot dete nežno . . . Kak se to leskeče!

Prinese li zlato mi to-le sreče? . . .
 Kako na kamnu ta zlatnik zveni
 in poje, da srce se veseli!
 Še skoro novi, kakor šele lani
 bi bili v Rimu našem nakovani! . . .
 Pa ni jih jeden cesar sam koval
 in vse ni jeden sam vladar izdal.
 Različne na cekinih so podobe,
 gotovo niso vsi iz ene dobe . . .
 To Maksiminian je, rimski car,
 to Diocetianus, sovladar
 njegov . . . Obraz je ta-le Konstantin
 Veliki . . . To Konstancijev cekin
 in ta Konstansov . . . Pričajo napisi
 razločno čitni nad podoborisi.
 O varno shranjen bode moj zaklad,
 nobeden ne odnese mi ga tat!
 Da, to nekoč bo moja mala dota . . .
 Dovolj bo za Marcello taka vsota.
 Oh, ko bi oče živel še, da, da,
 imela skrinja ta bi več zlata!
 No, pa saj tisti, ki me vroče ljubi,
 le mene ljubi in le mene snubi . . .
 Nikoli ni še prašal za denar.
 Več ko zlato sem vendar jaz mu mar!“ . . .

Marcella spet zaklene si zlato . . .
 Na vratih nekdo je potrkal — kdo?
 Glej v sobi mati njena se pojavi.
 Marcella vstane, nemo jo pozdravi . . .
 Matrona je častita sivih las,
 očij je njenih duhovit izraz.
 Poljub pritisne svoji lepi hčeri
 na čelo, pa ji reče: „Ne zameri,
 če motim te . . . Saj vem, s čim se pečaš . . .
 Pokaj skrivnosti pred menoj imaš?
 Kako, da zarudevajo ti lica?
 Zlatnike šteje moja golobica!
 Pokaj bi bilo pred menoj te sram,
 Marcella? Veš da rada te imam,

pa ti želim vsak dan najboljše sreče.
 Bogastvo res ni to zlato bleščeče,
 ki sama si si ga prihranila.
 No, pa saj ženin tvoj je bogataš
 in vem, da malko rada ga imaš
 in snubca se ne bodeš bránila . . .
 Veliko takih snubcev ni v Emoni
 ko snubec tvoj, tak imovit meščan,
 postaven mož, patricij dobro znan . . .
 Le priporočaj se že zdaj Junoni.
 Predpoludnem bil zopet je pri nas,
 pa prišel ni bil ravno pravi čas:
 Ti tisto uro, ljubica Marcella,
 baš k teti Horaei si odhitela.
 In žalosten je bil častilec tvoj,
 ker videl ni neveste pred seboj.

Marcella.

In kdo je to?

Mati.

Še prašaš, dete moje?

Marcella.

Res, temne so mi še besede tvoje.

Mati.

No, Decius Avitus, naš meščan!
 Kaj, ta bogati mož ti je neznan?!

Marcella.

Neznan! . . . Kdo neki ta je čudni ujec?
 Mož duši moji je docela tujec!

Mati.

Res?! . . . Hčerka, ti opešal je spomin?

Marcella.

Pripoveduješ bajko iz davnin? . . .

Mati.

Glej, glej, kako nevedno se mi dela
 in draži me, se smeje mi Marcella!
 Že čisto tuj ti je njegov obraz?
 Pa tolikrat on bil je že pri nas!
 Saj dobro veš, da te Avitus ljubi
 in tudi veš, da te za ženo snubi . . .

Marcella.

Pa veš ti mati, če ga ljubim jaz?

Mati.

Ah, dete moje! To opravi čas . . .
Da, pride čas in ž njim ljubezen pride
in srce s srcem najde se in snide . . .

Marcella.

Nikoli! Ne, nikoli! Snubec ta
ne bode imel mojega srcá,
ne roke moje!

Mati.

Ljubo moje dete,
poslušaj moje tehtne, modre svete!
Bogata žena boš in srečna boš!
Posestvo krasno ti ima ta mož.
Njegova hiša je v Emoni znana,
saj lepše nima naša dekumana.

Marcella.

Naj ga ima bogastvo, naj ima!
Pa ž njim ne kupi mojega srcá!
Srcé sem svoje sama darovala
in ženina sem sama si izbrala . . .

Mati.

Tako, tako?! . . . Če pa je res tako,
Ne maram siliti te več! Naj bo!
Pa bodi srečna, draga hčerka moja!
Saj samo to želi ti mati tvoja!
In kdo je tvoj?

Marcella.

O saj ga že poznaš!
Saj parkrat že obiskal dom je naš . . .
Valerius Aelianus . . .

Mati.

Ej vojaka
si si izbrala, lepega junaka!

Marcella.

Da, ženin moj najlepši je vojak
emonske legije, mlad in krepak!

In v prsih bije mu srcé pošteno,
da boljše moško ni srcé nobeno.
Zastavonoša ta . . . Kako imam
ga rada! Saj še danes pride k nam,
obljubil mi je davi . . .

Mati.

Naj prispeje,
da vidim snubca tvojega čim preje!
Če našla v njem moža si res svoj vzor,
naj zveza ž njim ti sreče bo izvor.
Ničesar drugega ti ne želim!
Marcella moja, bodi srečna ž njim!

In sužnja Zoë odpre v sobo vrata
vsa okovana z bronom, dvokrilata . . .
Kdo tik za sužnjo stopil je na prag?
Lep vitkostas in črnolas vojak.
Ko jelka v gori raven se postavi
in po vojaško resno brž pozdravi.
Od nog do glave čvrst in cel Rimljan,
poznaš mu na obličju: mož južan . . .
Težko da bil bi par mu kdo v Emoni.
Globoko se obema damama prikloni . . .
Marcella ga predstavi: „Ženin moj —
Valerius Aelianus . . . Zevs s teboj!“

Mati.

Naj srečo nam prinese prihod tvoj,
Valeri Aeliane, gost moj dragi!
Še pozdravljam te na mojem pragi!
Spoštuješ, slišim, mojo ljubo hčer?
Pa dobrodošel! . . . Zanimiv večer! . . .

Valer. Aelianus.

Častita mati, čislana matrona!
Krasnejše deve nima vsa Emona,
ko krasna je Marcella, vaša hči!
Za njo že dolgo srce mi gori.
Zaljubljen sem že dolgo, dolgo vanjo
in noč in dan jaz mislim samo nanjo.

Dozôrel sanj najlepših sklep je moj,
zato sem moral priti k vam nocoj:
Hoteli bi, matrona Gâja, mati,
Marcello svojo mi za ženo dati?

Mati.

Zet Aelianus mi bo jako všeč!
Pa to, Marcella, je pač tvoja reč,
da omožiš se prav po svoji volji.
Zabraniti več nečem ti nikoli.

Marcella.

Da, ljubim ga Valerija gorkó
in samo njemu svojo dam rokó.

Mati.

Vesela sem, Valeri, če jo ljubiš,
in rada vidim, da Marcello snubiš.
Oh, škoda, da več Gajus ne živi,
ko zdaj nevesta je njegova hči! . . .
Drugače vse je bilo v hiši naši,
zlatarjevi so bili bogataši.
Odkar moj mož podjetni je umrl,
bogastva vrelec se nam je zaprl.
Potem napadali so nas barbari,
Emono so pustošili požari . . .
In hiše naše blesk in ves sijaj
njen umetniški — ta je bil nekdanj . . .
Kar vidiš še, Valeri, so sledovi
srečnejših dni . . . Verjemi Gaji, vdovi!
Berači nismo — pa zlatarski stan
ni najpremožnejši današnji dan . . .

Ko duh prikaže spet se Zoë mala,
pa migne Gaji ven . . . Samá ostala
pri mizi zaročenca sta, samá . . .
Drug drugemu si zreta v dno srcá!
Valerius ovije svojo rôko
okrog vratu Marcelli in globoko
se potopi v prekrasne ji očí,
poljubi jih, šepeče, govori

in govori ji strastno, koprneče,
 poljublja vmes ji ustnice rdeče.
 iz ust mu vro besede plameneče:
 „Marcella, ti moje si čisto zlato!
 Kaj mari kovano mi tisto zlato,
 ki varno zaklepa ga skrinja in hrani,
 pred lakomnim tatom ga noč in dan brani!
 Kaj meni vse tisto bogastvo je mar,
 ki imel ga kdaj je tvoj oče zlatar!
 Ti sama si dota bogata, največja,
 ti sama najdražji zaklad si in sreča!
 Kaj žlahtnih je kamenčkov mrtvi mi lesk!
 Oči tvojih živih mi ljubši je blesk!
 Marcella, Marcella! Vsa tvoja krasota
 najvišja v Emoni dekliška je dota!
 In tvoje nedolžno ljubeče srcé
 in delavne tvoje in skrbne roké
 in duša udana mi tvoja iskrena —
 kje enaka na svetu je cena?
 Bog Mars mi pripasal vojaški je meč,
 pa, ljubica sladka, ti zdaj si mi več!
 Ti Venus si moja olimpska prekrasna!
 Kako obožavam te, boginja jasna,
 in ljubim te, ljubim, ti solnčni moj žar!
 Ti blaženost moja, življenja moj čar!
 Marcella, glej, danes nevesta si moja!“

Marcella.

Da, tvoja sem, Valerij, samo tvoja!
 Zato pa nekaj straši me, skrbi . . .
 Je res li, da nam vojska spet grozi?
 Pri teti Horaei sem nekaj čula . . .
 Oh, če sovražna sila bi razsula
 Emono nam predrago! . . . Nikdar
 ne bila midva bi poročen par!

Valerius Aelianus.

Kar čula si, so temne govorice . . .
 Utegne biti nekaj v njih resnice . . .
 Pomisli, kolik naš je rimski svet

in koliko pretrpel je že let,
 opasnih let, nemirnih in viharjih!
 Sosedu so sovražni krog in krog
 mej naših in nebroj barbarskih rok
 istega že po rimski se državi,
 da nam razbije jo in da nas zgnjavi!
 Kaj misliš, da na svetu mir je kdaj?
 Ta svet je večni boj in dirindaj ...
 Ne boj se ...

Marcella.

Ne bojim se le za sebe,
 bojim se tudi, ljubček moj, za tebe ...
 Primitivianus pa je one dni
 prinesel strašne Horaei vesti ...
 In sosed naš Primitivian ne laže ...
 Kaj se zgodi, to v kratkem se izkaže ...

Valerius Aelianus.

Primitivianus je prijatelj moj ...
 Kaj ve, izvem od njega še nocoj ...
 Tačas pa ne vznemirjaj se, Marcella!
 Proč strah in skrb! Pa bodi mi vesela!
 Ne zabi name! ... Daj mi še poljub!

Marcella.

Zdravstuj, Valerij, ti moj sladki up!
 In povrnila se je mati Gaja
 in sedla k mizi: „Glejte si, od kraja
 kako otožna si bila poprej,
 a zdaj si vsa drugačna, vsa vesela!
 Ostani, golobičica Marcella,
 mi dobre volje v hiši še poslej!“
 Valerij vstane: „Moj poklic me zove
 in služba goni, žal, od vas me proč.
 Pogledat idem k stražam na zidove ...
 Na svidenje, gospá in lahko noč
 z Marcello vred! ...

Mati.

In jutri zopet pridi!

Marcella.

Da zdravega te duša moja vidi.

Jos. Premk:

Krona v višavi.

(Konec.)

Poročila sva se torej, a s tem se najino življenje ni skoro nič izpremenilo. Če sem sedel pozno v noči pri svojem delu, se je sklanjala ona v sosedni sobi nad svojimi knjigami in malokdaj se je zgodilo, da bi igrala vlogo zaljubljenih zakonov. To je nama bilo tuje in smešno. To me je veselilo in bil sem zadovoljen in srečen, da sem imel žensko tako sorodne duše. Če sva se prepirala, ni bil najinemu prepiru vzrok kak družinski dogodek ali kaj enakega, kakor se dogaja v zakonih, temveč ta ali oni slavni učenjak, ki je trdil o tem in onem drugače, kakor sem mislil in dokazoval jaz. In tako je nama teklo življenje v soglasju in zadovoljnosti kakor pred poroko. Če se je zgodilo, da sva si stala nasproti nekako razmišljena, dejal bi — kot mož in žena, sva bila nerodna in sva se zdela smešna drug drugemu. Toda to se je zgodilo redko in če sem kdaj pozneje razmišljal o takih dogodkih, sem se čudil, da se je sploh moglo dogoditi. Saj v zakonu nisva iskala drugega, kakor najine skupne duševne izpopolnitve ali boljše opore in pomoči do svojega cilja drug v drugem... In morda bi vživala to neskajeno zadovoljnost še danes, da se nama ni rodilo — dete. Deček je bil in Eleonora ga je bila vesela, da je na moje veliko začudenje kmalu jela zanemarjati knjige in svoje študije in živela le bolj otroku. Ko je postala mati, se je izpremenila popolnoma: govorila je le o njegovi bodočnosti, skrbela za njegovo odgojo, in knjige so počivale zapuščene na njeni pisalni mizi, kamor je sedla le redko, a še tisto le za malo časa. Nekdaj resna in duhovita, je postajala razposajena, skoro otročja in nikakega sledu o doktorici modroslovja bi ne zasledil v njej, kdor ni vedel za njene zmožnosti, kakor jaz, ki me je ta njena izprememba naravnost užalostila. Za pogovore, kakor nekdanj, ni bila več; vse njene misli so se sukale menda edino v materinstvu, in takrat sem spoznal, da si ženska pač ne more želeti lepšega cilja in večje sreče — kot poslati mati.“

Dominik se je pri tem nekoliko zamislil, kakor da gleda v duhu slike in dogodke iz preteklosti in je nadaljeval čez nekaj časa bolj tiho:

za to knjižnico ter jo je čuval z neko izredno ljubeznijo, ki je bila podobna ljubosumnemu egoizmu zaljubljenca. —

* * *

Moje besede niso obramba Aškerca, katere ne potrebuje ter bi si jo odločno prepovedal, nego so zavrnitev vseh tistih „pristnih“ Slovencev, ki so pokojnika od leta 1898. in že dva dni po njegovi smrti žalili z mislijo ali z besedo, da je užival Aškerc le zaradi občudovanja vredne munificence in kavalirske ženeroznosti p. n. slavnih rodoljubov neko izredno milost (= miloščino!) ter prav posebno zanj ustvarjeno, a čisto nepotrebno sinekuro brez dela in brez odgovornosti! Aškerc je trpel zaradi teh „pristnoslovenskih“ nazorov. Da je čul in čital take besede o sebi opetovano s politično in načelno sovražne strani, je itak umevno. 462, 46

Jaz pa sem dokazal, in skrbna uredba mestnega arhiva, mestne in magistratne knjižnice, centralne knjižne in časopisne razvidnice ter še ostalih uradnih poslov, o katerih govore šestnajst lastnoročno pisanih Aškerčevih katalogov in več polic polnih regist, naj mi bodo realne in glasne priče, da je uradnik Aškerc svoje uradne dolžnosti vzgledno izvrševal do poslednjega diha.

Mesto Ljubljana in Aškerc sta popolnoma kvit in bot! Da, morda bi bilo za Aškerca celo bolje, da ni postal nikdar ljubljanski uradnik, nego bi bil ostal docela svoboden literat. Prihranjene bi mu bile ostale vsaj premnoge ljute bolesi!

Anton Aškerc:

Atila v Emoni.

(L. 452.)

Romanca.

II.

V meščana Decija Avita hiši
so danes dobre volje miši,
ker mačke ni doma.
Od davi ga še ni. Kod neki hodi
Avitus, gospodar? Kod pot ga vodi?

Sama sta sužnja v atriju oba,
Laletus in Doryphorus. Spočita
z domačim psom za kratek čas norita.

Žival ve, da sta razposajena,
pa njiju šal je že navajena
in ne zameri nič, le zaletava
se zdaj na eno, zdaj na drugo stran —
Vsem trem brez gospodarja lep je dan.

Kar pes zbeži. Prekine se zabava.
Drug drugemu se sužnja smejeta,
saj dobro se oba umejeta,
odkar sta v službi Decija Avita.
Vsak dan tepena in vsak dan sta sita . . .
Kaj hočeta še več! . . . Potihne smeh,
resnoba polasti se brž obeh . . .
Vsak njiju neke čudne ve skrivnosti
in dolgo v prsih jih je nosil dosti.
Doryphorus bi že povedal rad,
kar misli, pa Laletus, v službi brat
starejši, s prstom tiho mu zažuga . . .
„Vse vem!“ — Doryphorus pogleda druga —
„Vse vem, kaj misliš! Najin gospodar
sedaj je tista zagonetna stvar,
o kateri tak naporno premišljuješ;
uganko to, kajne, zaman rešuješ?“

Laletus.

Pa kaj mu je? Kaj praviš?

Doryphorus.

Vedi vrag!

Naš Decius še nikoli ni bil tak!

Laletus.

Čemerren, siten, kisel je, nasájen . . .
Do danes nisem takšnega bil vajen.
Nemara je ponoči slabo spal,
nemara pa je z levo nogo vstal . . .
Čuj, včeraj nekaj brskal je po mizi,
jaz na uslugo stal sem mu prav blizi —
in tresk! najlepša vaza je na tleh . . .
Zaklel je . . . Gnev mu gôrel je v očeh . . .
Obrnil se na peti, v dver je butnil
in jézen za seboj je zaloputnil . . .

Doryphorus.

Kaj hočemo! Gospod je pač gospod,
svobodna volji je njegov pot!
Vse sme tak gospodar, vse sme storiti,
še sužnja svojega bi smel ubiti.

Laletus.

Res je! Je pač usoda naša to!
Drugače kdaj na svetu je biló?
In misliš, da ta svet kdaj spremeni se?
Nikdar, tovariš moj, nikdar, nikdar!
Ah, zmerom bo na eni strani gospodar
in suženj bo njegov na drugi strani.
Tako je letos kakor bilo lani
je med ljudmi! Tako bo še poslej
povsod na zemlji in v Emoni tej!

Doryphorus.

Tovariš, tvoj razum filozofuje,
za mojo glavo to je polje tuje.
Ti letaš previsoko že! Haha!
Jaz rajši tukaj bi ostal doma . . .
Zanima me le, kar godi se v hiši . . .

Laletus.

Govori tiho, da te kdo ne sliši!

Doryphorus.

Veš, kaj je Deciju?

Laletus.

Ne vem. Če veš,
povej, če sploh povedati kaj smeš.

Doryphorus.

Ej, ženske, ženske, rečem ti, so krive!
Da, ženske tiste hude so koprive,
na katerih Decij se opeknel je,
zato mu žolč tako otekel je . . .

Laletus.

Pst! Tiho, tiše, da te kdo ne sliši!
Kdo ve, če sva sama midva še v hiši.

Doryphorus.

Ne ženske — nego ženska mlada, eh!
da, dekle mlado, lepo kakor greh
je razvezila Decija . . .

Laletus.

Tako?

Kako pa si skrivnost izvohal to?
Tvoj nos si prisvojil je fino spretnost,
bi rekel, da nekakšno že umetnost.

Doryphorus.

Veš, sužnjo Zoe, ljubico imam
v zlatarja imenitni hiši tam
na cesti „cardo maximus“ . . . In dosti
izvem od nje, če prašam jo, skrivnosti . . .

Laletus.

No, in . . .

Doryphorus.

Saj pravim, ženski so lasje
prinesli Deciju sedaj gorjé.
Zlatarjevo je hčerko revež ljubil
že nekaj časa in te dni jo snubil!
In mlad ni več, ne lep naš gospodar,
pa se zanašal je na svoj denar . . .
Pa hči zlatarja rajnega, Marcella,
še mlada, našega gospoda ni hotela. —
K zlatarjevi je hodil dan na dan,
prinašal je darove, pa zaman!
Izsiliti ljubezni ni mogoče
ne kupiti nikoli! Kaj se hoče!
In z dolgim nosom je odšel te dni,
ni marala zlatarjeva ga hči.

Laletus.

In drugega dekle si je izbrala?

Doryphorus.

Vojaku mlademu srcé je dala,
njegova že nevesta je poslej
in žena bo njegova prej ko prej . . .

Laletus.

Zdaj vem, zakaj je Decij slabe volje.

Doryphorus.

Premagan je ostavil bojno polje,
pobil ga tekmeč mladi je vojak . . .
„Vae victis!“ čuti Decij siromak . . .
Verjamem, to so hude bolečine,
bolezen takšna rada ne premine . . .

Laletus.

Ti res vse veš!

Doryphorus.

Kako bi ne, hehe!
ko vse razkrije ljubo mi deklè,
ta zvita Zoe, miška premetena!
Tako vsevedna sužnja ni nobena!

Laletus.

Še veš kaj več? Rad bi še slišal kaj . . .

Doryphorus.

Kar Zoe ve, vem jaz . . . Odkod vem naj?

Laletus.

Pst! Tiho! Tiho! . . . On domov prihaja —
naš gospodar! . . . Kaj pač se spet dogaja
v njegovi duši? Kje je bil? Odkod
je prišel zopet?

Doryphorus.

Béživa odtod
na vrt! Naj jeza prej mu ohladi se,
poprej naj sam s seboj upokoji se!

Izginila sta kakor senci dve,
iz atrija odnesla sta peté
Laletus in Doryphorus boječa.
To bila je nemara njiju sreča!
Razburjen je Avitus. Sam s seboj
baš v prsih svojih ljut bojuje boj . . .

Ko burja v sobo svojo prilomasti,
 duhovi zli imajo ga v oblasti.
 Korake trde meri gor in dol,
 na srcu gloda mu pekoča bol.
 Ko furije podijo se po glavi
 mu jezne misli. Sam pri sebi pravi:
 „Tak torej danes položaj je moj!
 Ne vidim čisto jasno pred seboj.
 Ponosna moja, dražestna Marcella
 imeti za moža me ni hotela!
 Prestar sem zanjo — on je lep in mlad
 in vrhu tega fant je še soldat! . . .
 Osvetim se, prisegam ti, osvetim
 nad tabo in nad tekmečem prokletim!
 Če mož tvoj biti nisem mogel jaz
 pokaj bi on ti zreti smel v obraz!
 Pri Jupitru prisegam ti, Marcella,
 z Valerijem nikdar ne boš živela
 ko žena, slišiš, deklica, nikdar!
 Poprej usode zmane te vihar!
 Ne bode dolgo — pred teboj, Rimljanka,
 razplete sama strašna se uganka! —
 Obstane sredi sobe . . . Kdo odprl
 je dver? . . . Najrajši bi ga strl
 od jeze! Kdo zdaj neprijetno moti?
 V premišljevanju kdo je zdaj na poti?

Doryphorus ponižen ves stoji
 pred njim in k tlom povetil je oči . . .
 „Gospod moj, žrec vas čaka zunaj znani,
 Hermagoras, sovražen med pagani!
 Obiskal nas je danes prvokrat
 in z vami pravi, bi govoril rad!“

„Naj vstopi hitro.“ — Decius sužnju migne —
 Doryphorus ko piš iz sobe švigne —
 In ta trenutek stopil je čez prag
 mlad, suh in črnobrad možak.
 Ko znanca brž Avitus ga pozdravi . . .
 Ko sedeta, Avitus gostu pravi:

„Amice, da si prišel, sem vesel!
 Lepo je, da vabilo si sprejel
 na ta sestanek! Malo sva si znana,
 čeprav oba emonska sva meščana . . .
 Kristjan si ti, a jaz sem še pagan,
 pa eden kakor drugi je Rimljan.
 In brezduo versko, ki med nama zije,
 želim, da premosti se in pokrije . . .
 Veš, vaša nova vera mi je všeč!
 Veliko že premišljal sem to reč. —
 V Emoni Kristov kult čimbolj se širi,
 moč tajna res se skriva v vaši veri . . .
 Naj nekaj ti pojasni moj korak!
 Emoni zopet bliža hud se vrag.
 Kdo ve, kdo v boju ljutem mrko pade . . .
 In v veri vaši, slišim večje nade,
 življenje lepše vaš ima kristjan
 po smrti nego ga ima pagan,
 zatorej hočem kot kristjan umreti . . .
 Kdo ve, kdo ve, kaj bo na onem sveti!“

Hermagoras.

To je: Ti češ se razpaganiti,
 Avite, in se pokristjaniti!
 Če odpoveš malikov stvar se zmoti,
 potem seveda si na pravi poti:
 Premislil li si dobro vse poprej,
 ne bode morda žal ti kdaj poznej?
 Premislil dobro si, moj sosed Decij,
 kaj poreko paganski vaši žreci!
 Kako se Dindius Priscus bo jezil
 nad mano, ker sem Kristu te vlovil!
 Po vsej Emoni bode te preklinjal
 fanatik Dindius in opominjal,
 svaril pred tabo v mestu bo ljudi,
 naj vsakdo daleč pred teboj beži!
 Malikovalski žreci so goreči,
 v Emoni Priscus je zelot največji . . .
 In če avgur avgura sreča, ga spozna,
 verjemi mi, takoj do dna srcá!

Decius Avitus.

Moj sklep je danes trden kakor skala.
 Boj moja duša je dobojevala,
 in sklenil sem, da niti eden dan
 ne maram biti bedast več pagan!
 Razžalili so me malikovalci,
 emonski ljubi naši prebivalci,
 razžalili so me hudó zares,
 zato pretrgam ž njimi vsako vez!
 Še vera ž njimi naj me več ne spaja,
 razdružiti čem ž njimi se do kraja!

Hermagoras.

Zahvala ti, nebo! Ker nov kristjan
 sprejema evangelj današnji dan!
 Si li pripravljen, da te smem krstiti,
 smem li z vodo vse grehe ti izmiti?

Decius Avitus.

Da, krsti me in sprejmi me v krščanstvo!
 Iz duše zaničujem vse paganstvo!
 Naj prerodi me, prenovi tvoj Krist,
 da drug bom človek in da ves bom čist!

In Decius poklekne, skloni glavo,
 in čašo vode vzame v roko pravo
 Hermagoras, polije trikrat ž njo
 paganu teme, govori tako
 in moli: „Naj te sveti krst oblije,
 naj dušo tvojo ti umije,
 opere naj jo starih zmot,
 da videl boš k resnici pot!
 Zdaj sveta cerkev tvoja je nevesta,
 zvest bodi ji in ona ti bo zvesta!“

Hermagoras blagosloví nato
 Avita, stisne mu rokó v slovó
 in zopet samega doma ostavi . . .

Avitu prejšnji gnev vzbudi se v glavi,
 korake meri trde gor in dol
 in prejšnja zaskeli ga srčna bol.

In sebi samemu se mož grohoče,
 pretí z rokami nekam, skoro joče:
 „Haha! Kaj krst in Kristus tvoj mi mar,
 osveta moja je važnejša stvar!
 Osvetiti se hočem nad Marcello,
 edino to poslej bo moje delo!
 O, pridi, pridi skoro, strašni čas,
 čimpreje plani, divji Huu na nas!
 Razruši to Emono, le razruši!
 Osveta plamení, gorí mi v duši.
 In ko najhujše bo razsajal boj,
 tedaj naklep naj izvrši se moj,
 tedaj ti morda bode žal, Marcella,
 da preponosna nisi me hotela!
 Kaj če bom izdajalec, kaj mi mar!
 Osveta mi poslej je glavna stvar!

III.

Emona vstala danes je zarana,
 čeprav je že od solnca obsejana
 ko Jupiter bi sam bil iz neba
 razsipal doli drobnega zlata.
 Čedalje bolj blesk solnčni vse obseva,
 čedalje bolj narašča sila dneva.
 Iz megle dvignil se je mestni hrib,
 na njem trdnjava rimska isti hip
 zasvetila se v jutra je jasnini.

Dva znanca že stojita na višini:
 Valerius Aelianus in njegov
 prijatelj izza lepih mladih let,
 Primitivianus. Tam moža stojita
 ob zidu pri trdnjavi in strmita
 v daljavo sinjo z bistrimi očmi,
 če kod se kaj sumljivega godi . . .
 Nič ni zapaziti nikoder, nič
 sumljivega, dokoder segajo
 oči, vse mirno in vsakdanje . . . Daleč
 še od Emone je sovražni Hun . . .

V dolino se ozre Primitivianus.
 Pred njima, glej, razširja se Emona
 ko roža bujna na zeleni gredi.
 Od juga, od Nauporta daleč sèm
 črez barje ravno se vijuga reka
 emonska kakor kača velikanska
 pa lena med bregovi nizkimi
 leskeče se na solncu jutrnem . . .
 In tam na drugi strani dvigajo
 v nebo zidovi sinji se gigantski,
 planine mesto branijo visoke
 in sneg leži še tu pa tam na njih . . .

„Poglej, Valerij Aeliane,“ reče
 Primitivianus — „zdaj poglej Emono,
 ko vstala ravnokar je krasotica!
 To mesto naj nam vzamejo barbari,
 divjaki hunski?! Naj porušijo
 cvetočo kolonijo rimsko nam?!
 Ta truda rimskega prelepi plod,
 moči velike naše živo pričo,
 prosvete naše v Noriku pečat,
 Emono belo to naj spremenijo
 v prah in pepel sovražniki črez noč?!“

Valerius Aelianus.

Ne boj, ne boj se mi, Primitiviane!
 Ne vidiš močnega zidu okoli
 Emone? In ne vidiš vrat šesterih
 mogočnih, ki zaklepajo vse vhode?
 V obzidju pa stolpov je dvaindvajset
 napolnjenih z najhrabrejšim vojaštvom,
 ki straži noč in dan! . . . Poslednja leta
 pregledali smo vse utrdbe, vse obzidje
 popraviti smo dali, vse stolpove
 podzidali na novo smo po vrsti
 in vrata mestna vsa smo okovali
 z železjem težkim in ključavnice
 dobile so zapahe velikanske.
 Naj pridejo barbari, pa Emona

se ne boji jih in se ne uda jim;
pripravljena jih čaka brez strahu
in sprejme jih z orožjem smrtnim rimskim.

Primitivianus.

Lepo je, da zanašáš se na sebe
in da veruješ v moč utrd b emonskih!
Saj, če bi ne zaupali sami
vojaki sebi, kdo pa naj zaupa
obrambi? . . . Ali poročila moja,
ki jih prejel sem iz Panonije
poslednje dni od znancev in trgovcev —
na priliko tam iz Petovija,
iz Siserje, Celeje Klavdije —
Ta poročila črna so, zlovešča.
Sovražnik novi bliža se in bliža
nam od izhoda . . . Kar za solncem gre,
podira in požiga pred seboj
vasi in mesta, stanovanja kmečka,
razbojnikuje in mori ljudi
in onečašča ženske in ubija deco.
V potokih teče v tistih krajih kri,
in nihče več ne orje in ne seje,
in žita ni, ki bi ljudje ga želi,
vse pomendrala so kopita konjska . . .
Kako že imenuje se sovražnik?
Tartare jih nazivajo nekteri
in drugi Scythe . . . Iz Petovija
trgovec z žitom piše, da so Huni.

Valerius Aelianus.

Da, Huni, Huni, se nazivajo!
Emonska legija že tudi ve,
da Huni tem barbarom je ime . . .

Primitivianus.

Poprej ko misliš, bodo pred Emono!
In upaš še, da se ustavi jih?

Valerius Aelianus.

Zanašam se v posadke naše moč!
 Hvaležen pa sem ti za poročila,
 ki jih naznanim brž poveljniku,
 da izpopolni si vesti uradne,
 ki jih dobiva iz Panonije.
 Pa pomnožimo še obrambo mesta,
 pa pride nam Nauportus na pomoč
 in Neviodynam, no, in v skrajni sili
 armado celo pošlje Akvileja . . .
 Trdnjavo to-le pred seboj poglej!
 Kako li vseč so ti zidovi silni?
 Tritisoč mož lahko jo brani rimskih!

Primitivianus.

Vse kaže torej, da bo vladal Mars
 nam bojeviti v kratkem po Emoni.

Valerius Aelianus.

No, predno pa nastopi v mestu ta
 bog oboroženi krvavo vlado,
 naj vlada nas še boginja ljubezni,
 cvetoča Venus!

Primitivianus.

Res, čestitam ti!
 Najlepše dekle je v Emoni tvoje!
 Zlatarjeva Marcella je v resnici
 zlato in ti ponašaš se lahkó,
 da Decija Avita si premagal.
 Zmagalec si v ljubezni — ali zmagaš
 v krvavem boju tudi, Aeliane?

Valerius Aelianus?

Čestitam tudi tebi! Horaea
 je dama lepa, umna in — bogata,
 za tebe ko rojena je nevesta.
 Spoštujem jo in čislam jo visoko,
 saj teta je Marcelli moji, torej
 spodobi se, da proslaviva svatbi
 obenem skupaj in na isti dan.

Primitivianus.

Izvrstna misel! Če te Huni divji
 računov nama ne prečrtajo.
 Nič lepšega si ne želim na svetu,
 ko s tabo vred se poročiti sam
 z nevesto svojo, vdovo Horaeo . . .
 Prijatelja sva si od mladih nog . . .
 Obrabljena beseda je „prijatelj“,
 obrabljena je in ogóljena,
 ko star denar, ki že veliko let
 po svetu krožil je iz rok v roke . . .
 Beseda prazna često je „prijatelj“,
 največkrat samo mrtev zvok brez misli,
 lupina brez vsebine in brez jedra!
 Prijateljev pa živih — kje jih najdeš?
 prijateljev resničnih, nesebičnih
 in nehinavskih? Išči jih s svetilko
 o belem dnevu, morda srečaš kod
 med tisočerimi tak zvanimi
 res enega resničnega . . . Pa midva
 drug drugemu sva prava dušna brata.
 Spomini mladih let! . . . Še veš, še pomniš,
 kako sva se igrala v Akvileji
 na ulici domači bosonoga,
 metala kocke po kamnitem tlaku
 in kolikrat pretepala sva se
 z mladeniči sosednimi? Še pomniš,
 kako sva kopala se skupaj v morju?
 In neki dan sem bil izginil jaz
 pod vodo kakor kamen ne znajoč
 še plavati. Utonil bil bi pač,
 če ti ne bil bi rešil me, prijatelj.
 In še močnejša spajala je vez
 oba od tistega trenutka naju,
 dokler razgnala naju ni usoda
 iz ljube Akvileje v širni svet.
 Še v rojstnem mestu ti si bil prisegel
 z orožjem v desni Marsu za življenje,
 a jaz prisegel sem bogu Merkurju,
 ki vlada trgovino in denar.

In glej, čez let petnajst sešla sva spet
nekdanja Akvilejca se v Emoni!
Zastavonoša legije trinajste
ugleden si, Valerius, sedaj
in splezaš še gotovo više, više . . .

Valerius Aelianns.

In ti si veletržec bôgat, z žitom
nam preskrbuješ mesto, krušni oče
takorekoč si naš, Primitiviane,
a v nečem sva podobna si oba.

Primitivianus.

Da, da, oba sva zdaj zaljubljena.

Valerius Aelianus.

Oba sva nadepolna ženina.

Živahno tekkel jima je pogovor,
ko vračala sta s hriba se navzdol
in skoro nista vedela samá,
kedaj dospela sta črez most leseni
in kdaj dospela sta skoz mestna vrata,
kdaj cardo maximus ju je sprejel
v svoj vrvež in v svoj hrupni dirindaj.

In prišla sta na forum, gledala,
kako so stopali Emončani
v svetišče Jupitrovo veličastno.
Ponosno stal je tempelj kameniti
na sredi trga. Stebri marmornati
so lesketali beli se pred vhodom,
stopnice pa vodile so visoke
navzgor in po pragovih teh
so tiho se popenjali možje . . .
Na drugi strani fora pa je stal
še novi tempelj Mithrov, skoro lepši
ko Jupitrov. Pomladni žarki solnčni
odsevali so z marmornatih sten.
In v tempelj Mithrov so marširali
emonske legije vojaki čvrsti,

saj vsi častili tega so bogá
 iztočnega, simbol svetlobe svete
 in pomočnika vsem, ki hrepenijo
 navzgor iz teme črne priti k solncu . . .

In šla sta dalje in srečavala
 veliko znancev, jih pozdravljala
 in jim odzdravljala gredoč prijazno.
 In solnce že gorelo je visoko,
 metalo žarke svoje na Emono,
 pripekalo . . . In šla sta svojo pot,
 in glej, v postranski, ozki ulici
 sta prišla mimo cerkvice krščanske.
 Nekako skromno, skoro še boječe
 svetišče to se stiskalo je v kot.
 Nekako tuja sta mu še soseda
 in neprijazna — Jupiter in Mithra.
 Križ, ki nad cerkve sveti se pročeljem,
 v Emoni ni še udomačen znak,
 pa vendar nove struje je simbol,
 simbol je opozicije in boja
 prikritega, pa neizprosnega
 bogovom starim, rimskim in iztočnim.
 In kakor pretorjanci v Rimu tam
 odstavljali so imperatorje,
 morili jih in izklicavali
 so druge ljubljence na prèstol carski
 in klanjali se jim, prisegali
 zvestobo svojo sveto do — preklica:
 tako zakleli so se ribiči
 preprosti galilejski Jupitru,
 pa dvignili na tron njegov so Krista
 za svojega boga edinega
 resničnega . . . V Emoni še paganski
 oznanjal tega novega boga
 in konkurenta vsem Olimpčanom
 Hermagoras, duhovnik je krščanski
 v tej cerkvici ponižni prav goreče.
 In videla sta tudi znanca naša,
 Primitivianus in zastavonoša,

kako so šli meščani in meščanke
 plebejskega stanu v to novo cerkev.
 Med njimi sta zagledala strmé
 s Hermagorom zelotom roko v roki
 pagana Decija Avita . . . Čudo!
 In pospešila sta korake svoje
 in majala gredoč sta z glavama,
 premišljevala sta, ugibala,
 kaj pač pomeni danes omen ta.
 In segla še molčé sta si v roké
 in šla narazen, vsak po svoji poti . . .
 Vsak izmed njiju vidi pred seboj
 gredoč podobo isto in enako.
 Vsak njiju vidi zdaj nevesto svojo,
 ljubezen vidi, ki se mu laská
 na eni strani — a na strani drugi
 bodoči boj, ki straši in grozi.
 Ljubezen in nevesta je življenje,
 a boj krvavi s Huni je trpljenje,
 Kaj čaka ju? Življenje ali smrt?
 Bodočnosti je zastor še zastrt,
 usode temne zastor tajnoviti . . .
 Kateri bog bi mogel ga odkriti?
 Dovolj premišljevanja za obá,
 dovolj skrbi imata in gorjá . . .

L. Pintar.

O krajnih imenih.

III.

Schumi ima v II. zvezku Urkunden- und Regestenbuch dve listini, pri katerih se je po mojem mnenju v razlagi krajnega imena zmotil. Pod št. 3 (str. 2) se nam pripoveduje, da je koroški vojvoda Urh leta 1202 podaril Šentpavelskemu samostanu „XX mansus in Karniola in loco qui dicitur Sûz et in alio loco qui dicitur Pvhelern“. Pod št. 204 (str. 161) pa čitamo, da je 2. marca 1254 koroški vojvoda Bernard tistih dvajset kmetij, ki jih je bil njegov brat Urh podaril Šentpavelskemu samostanu, iznova oprostil vsakega

Ponižen, skromen je bil v svojem srčnodobrem, otroškem bitju. Postavil si je svoj odgojni smoter kot pesnik visoko, ali o svoji osebnosti si ni domišljjal ničesar. Ni bil mogočen pesniški plamen, vsekakor pa je bil svetla, vedno goreča luč, ki je mogla bliskati v temni noči ter tolažiti trudnega alpskega potnika. Svoj poklic je lepo označil že svoji pesni „Večna luč“ :

„Naj hram ogrinja mrak teman,
naj krog divjá vihar strašan:
od znotraj luč ne vgasne mu,
obseva stene jasne mu.

I jaz sem takšen božji hram,
v življenja širnem polji sam . . .
A duša svetel je oltar —
kaj mrak, nevihta pač njej mar!“

Anton Aškerc:

Atila v Emoni.

(L. 452.)

Romanca.

IV.

Razkošen mal salon. Pohištvo v njem
iz dragega lesá. Preproge težke
razgrnjene po tleh in grške vaze
so razpostavljene tu, tam po kotih.
In po dolbinah v zidu, po policah
povsod se sveti plemeniti bron:
Bogovi iz paganskega Olimpa
pa geniji smehljajo se in Fauni.
Na sredi sobe pa na nogah treh,
ki v levjih šapah se končavajo,
stoji okrogla miza marmornata,
na mizi razmetanih knjig je kup,
dišava fina plava po prostoru . . .

Res, kamorkoli se ozreš okrog,
vse priča o okusu umetniškem
in o bogastvu vdove Horaea.
Saj ravnokar sedi na nizkem stolcu
še mlada ženska, vitka in visoka,
baš češe sužnja dolge ji lasé.
In zdaj-le odložila je glavnik . . .

„Dovolj je, Iris!“ reče Horaea
dekletu in počasi vstane s stola . . .
Pogleda si kazalec rožnati
obvezani na desni roki, včeraj
si ranila ga je pri delu z nožem.
In ustnice se stisnejo ji jezne:
„Ti, Iris!“ — se obrne k sužnji svoji —
„nemudoma spet stopi tja h kirurgu
Antoniju Carpóphoru! Povej
mu, da ga prosim, naj obišče
me danes za gotovo, ker moj prst
zacelil ni se še in me boli“ . . .

Izginila je sužnja taviščanska
in Horaea odide v atrium,
kjer sama je postavila oltar
bogov veliki materi Kybeli.
In tam stoji pred žrtvenikom belim,
pa ji daruje boginji mogočni
vse misli svoje srečne, hrepenenje
globoko svoje in vzdihuje k njej
in prosi jo, naj milostno pomaga
nevesti, naj osreči jo obilno
in blagoslovi njo in ženina
Primitiviana njenega, ki skoro
povede k sebi jo v svoj dom za ženo! . . .
„O boginja veselja in življenja!“ —
dostavi Horaea, — „sovražnica
trpljenja, žalosti in smrti črne,
odvrni od Emone tudi vojsko,
odvrni Huna divjega od nas,
ki nam grozi s pogubo in uničbo!

Daj nam živeti in uživati
 življenje kratko to na lepem sveti,
 o boginja veselja in ljubezni!“
 In Horaea pobožna še natrosi
 na žrtvenik Kybeli svežih rož,
 ki jih narezala je baš na vrtu,
 in nejevoljna čaka mlade sužnje,
 pa ni je še in tudi ni kirurga
 Carpóphora z zdravili od nikoder!

Kar vrata težka hišna se odpro
 in vstopi ženin njen Primitivianus.
 S poljubom nemim se pozdravita
 in sedeta na klop pred žrtvenik . . .

„Glej, ravnokar prosila sem Kybelo,
 da naju bi osrečila čimprej“ —
 Primitivianu reče Horaea
 ovivši nežno mu okrog vratú
 ko alabaster bele roke svoje —
 „Je res li“ — resno ga v oči pogleda —
 „da vojska s Huni nam preti? Kaj bo?
 Kaj bo potem s poroko najino?
 Mar veš kaj novega? Si li dobil
 spet novih pisem od tovarišev?“

„Nič novih ni prispelo poročil,
 in kar pripovedujejo ljudje,
 so morda le izmišljeni strahovi!“
 Verjetne istine še noče ji
 povedati zdaj ženin rahločutni,
 celo v oči pogledati naravnost
 ne upa se trgovec ji, pa ona
 mu reče: „Ker mi ti povedal nisi
 nič novega, pa jaz povem novost
 ti! Decius Avitus je prestopil
 h kristjanom in Hermagoras goreči
 ga včeraj krstil je, sem slišala.
 Ko srake so ti naši sužnji vsi
 in sužnje naše! Vse novice mestne
 raznašajo še tople po Emoni!

Od sužnjev je Avitovih novico
 prejela moja Iris in `seveda
 še tisto uro jo oddala meni . . .
 In veš, zakaj zapustil je bogove
 očetov svojih? Tudi to že vem!
 Avitus se jezi, ker ni hotela
 ga hči zlatarjeva Marcella,
 nečakinja prelepa moja! . . . Mož
 Marcellin bo Valerius Aelianus.
 Avitus zdaj ogiblje se paganov
 in znancev starih svojih in drži
 se samo še kristjanov . . . Ta Avitus
 mi ne ugaja . . .“

Primitivianus.

Meni tudi prej
 ni vseč bil Decius Avitus . . . Naj pa gre,
 če ga srce je vleklo h Kristusu!
 Da dal krstit se je, to vem že sam,
 in sam sem videl ga, ko šel je v cerkev
 krščansko z mašnikom Hermagorom . . .

Horaea.

Da, da odpadajo, odpadajo
 ko listje z drevja ob jesenskem času
 pagani tudi že v Emoni beli
 od stare in častite vere rimske,
 kar trumoma zapuščajo bogove!

Primitivianus.

Posebno od tedaj, odkar obiskal
 je mesto naše cesar Teodozij,
 fanatični kristjan, pa slab državnik
 in človek, če mogoče, še slabejši!
 In zgodovina nam pripoveduje,
 kako slovesno se je bil pripeljal
 trinog v Emono v spremstvu presijajnem!
 Prišedši v mesto je takoj pokazal,
 da noče biti imperator rimski,

ki ljubi državljane vse z enako
 ljubeznijo pošteno, nepristrano.
 Obiskal samo cerkev je krščansko,
 kjer svečeniki so kadili mu
 pod nos s kadili in besedami,
 a naših templjev še pogledal ni,
 in samo čudil se je cesar ta,
 da sploh jih še imamo kaj v Emoni!
 Od tistih dob, od tistega obiska
 cesarja Teodozija je zrasel
 greben kristjanom našim, pravijo . . .
 Umira stari svet v Emoni tudi
 in nov poraja se med nami svet.
 Ne vemo pa še danes za gotovo,
 če bog krščanski vladal bode boljše,
 ko vladal dosihdob je Jupiter.
 Le to vsi vemo, da olimpski bog
 ustvaril nam je vsemogočni Rim
 in nam razširil je državo rimsko.
 In novi bog krščanski? Do sedaj
 ustvaril ni nobene še države,
 le prisvajati hoče z vero svojo,
 razrušiti nam hoče družbo rimsko,
 odlično, plemenito staro stavbo
 z najnižjim ljudstvom, s sužnjo sodrgo . . .
 Veš, Horaea, kdar premišljujem svet,
 se vselej moram prašati, zakaj
 preganjali cesarji so najboljši,
 najdelavnejši naši, najmodrejši
 kristjane in krščansko vero novo?
 E, slutili so z bistrim duhom svojim,
 da nazarenci tí porušijo
 še kdaj državo samo nam svetovno . . .

Horaea.

In kakšni so motivi, dragi moj,
 vsled katerih se odpovedujejo
 pagani naši često Jupitru?
 Sebičnost grda in koristolovstvo
 in včasih tudi nizko maščevanje

jih goni h krstu — .ne prepričanje!
 Pokaj se pokristjanil je Avitus?
 Ker ni hotela lepa ga Marcella!

S poljubom je zatisnil usta ji
 nevesti Horaei — kar ta trenutek
 priteče Iris zasopihana . . .
 „Zdravnika nisem našla!“ reče sužnja —
 „Carpóphorus odšel je ravnokar
 v okolico iz mesta in zvečer
 povrne se šele domov . . . Gospá,
 na trgu je ljudi vse črno zdaj,
 težko sem se prerila skozi gnečo.
 Državna pošta je prispela v mesto
 in množica posluša zdaj novice . . .

Brž vstaneta in gresta še samá,
 Primitivianus s svojo Horaeo,
 na ulico, da poizvesta, kaj
 pač prigodilo se je vse po svetu
 in kod se klatijo zdaj tisti Huni . . .

Na voglu, kjer izteka se na forum
 široki cardo maximus, se dviga
 visoka hiša — poštna mansio.
 Pred mansio stoji že cursus velox,
 lahkotna rheda poštna, in par konj
 izpregli ravnokar so izpred nje.
 Iz Atransa pripeljal se je voz,
 in množica Emonščanov se gnete
 pred vhodom poštnim. Marsikdo poglablja
 se v pismo, ki ga je prejel in čita zase.

Primitivianus s Horaeo pristopi
 pred pošto, pa zagledata Marcello,
 ki vodi jo Valerius Aelianus.
 Pristrčno para se pozdravita
 in stiskata roké si, kakor bi
 že davno ne bili se videli.

Žrec Dindius Priscus tudi čaka pisem.
Kirurg Carpóphorus se je povrnil
pa preuljudno se opravičuje —
seveda, rojen Grk, olikan človek,
učen libertus! — brž pri Horaei,
da mogel priti ni o pravem času . . .

In tam za stebrom skrit stoji Avitus
tako, da ga ne vidi ne Marcella,
ne ženin njen Valerius Aelianus.

Vse čita tiho. Kadar pa izve
kdo kaj o Hunih, to pove naglas,
da sliši množica novice strašne . . .

Kar prejme pismo spet Primitivianus,
pregleda ga, popné se na stopnjico
in čita, da lahko ga slišijo
ljudje, novosti zanimive:
„Divjaki Huni pridejo v par dneh!
Poslušajte! Poetovio je padel.
Razsuli so ga Huni v prah in sip.
Krvav pretaka že se mimo Dravus,
mrličev polna reka je globoka . . .
Vsa polja kroginkrog in vse gorice
s slovito trto vinsko — vse požgano!
Celeja — torej že soseda naša —
je tudi prah, pepel! Porušena!
In dalje, dalje še vihrajo Huni
in ne ustavi sila jih nobena,
ne meč, ne sulica in ne trdnjava.
A kdor se jim postavi drzen v bran,
pobijejo ga in ga poteptajo.
Pred njimi strah, drget, trepet in groza,
za njimi dim, požar, poguba, smrt.“ . . .

A Dindius Priscus praša: „Pa odkod
so privihrali divji ti barbari?“

Zdravnik Carpóphorus zdaj čita pismo:
„Emončani, na vas zdaj pride vrsta“ —

tako mu piše znanec in tovariš,
 ki rešil se je komaj iz Celeje —
 „pripravite brž hlabro se na smrt,
 ki ne uidete ji, če porušijo
 vam mesto Huni! . . . Kdo so ti ljudje,
 ne ve povedati nam nihče . . . Samo bajke,
 fantastične pravljice krožijo
 o njih po svetu . . . Neki čarodej,
 ki živel je med njimi v taboru
 in pri pojedinah jih kratkočasil,
 je pravil nam, da duh nekak hudobni
 zaplodil jih je bil v vihartni noči
 v močvirju kalnem ob Danubiju.
 In neki dan prilezlo jih je bojda
 do zob že oboroženih iz blata.
 Zajahali so divje konje svoje
 pa hajdi ko razbojniška armada
 po svetu! Drugi zopet pravijo,
 da Huni niso pravzaprav ljudje,
 šakali stekli so in divji psi
 s človeškimi, pa grdimi obrazi.
 Spet drugi pravijo, da Hun je vsak
 s konjičem svojim bitje samo eno —
 centavri torej novi, oživeli.
 Jedo nekuhano meso surovo,
 brez žen živijo, ne množijo se
 in ne umirajo nikoli. Samo srd
 in črt poznajo in pa strast moritve
 in večno žejo po bogatem plenu
 ter po človeški krvi, kamor pridejo . . .
 Le njihov kralj, ki jaha jim na čelu,
 junak je lep in premeten in hraber.
 Kako že zove se? Atilius?
 Al Atilus? Nemara Atila?
 Da, Atila! Doma na gradu svojem
 ima deklet prekrasnih na stotine;
 a kamor pride krvoločni kralj,
 izbere si med ujetnicami
 najlepšo, pa jo siloma odvede
 za sužnjo svojo novo v taborišče“ . . .

Ko to prečital je Carpóphorus
 iz pisma svojega, ozrla se
 vsa množica v devico je Marcello
 in vsi so govorili le v njej
 in hvalili so moški jo in ženske,
 mladeniči so gledali za njo
 in gledali so starci radovedni,
 zaljubljeni vsi skupaj v dekle krasno,
 pa pogovarjali se med seboj. —

Prvi meščan.

Ta hči zlatarjeva je kakor solnce!
 Svetlobe svoje razpošilja žarke
 nebeško solnce, a Marcella ta
 obseva in ogreva nas z lepoto
 božansko svojo, nas in vso Emono.

Drugi meščan.

A meni zdi Marcella se cvetlica,
 ki krog in krog razširja duh prijeten,
 lepote svoje duh. Vse mesto naše
 napolnjeno je te dišave njene.
 Cvetlica živa je Marcella krasna.

Tretji meščan.

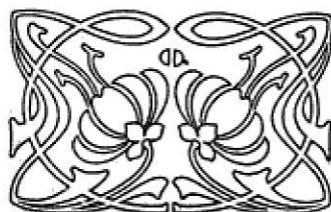
Vesela godba zdi se mi Marcella:
 poslušaj — pa ti dušo je prevzela,
 očarala z lepoto ti uhó.
 Ustaviti li more se ji kdo?
 Ves svet se mora glasbi pokoriti
 in pa lepoti ženski zmagoviti.

In množica je govorila dalje,
 ko para davno sta izginila,
 Primitivianus s svojo Horaeo
 in Aelianus z ljubico Marcello.
 Marcella pa je zarudevala,
 ko gledal vanjo je Valerius,
 zaljubljen gledal vanjo in šepetal:

„Ne dam te Atili! Ne dam, ne dam,
 četudi pride k nam izbirat si
 najlepše dekle za priležnico!
 Mehercle! Jaz te ne pustim iz rok,
 pa naj odpre se orcus na stežaj,
 naj pošlje nadme vse strahove svoje,
 nikomur te ne dam, Marcella moja!“
 Marcella pa se od strahu je tresla
 in plakala je vsa obupana.
 Zaman jo je tolažil Aelianus,
 zaman tolažil jo Primitivianus,
 zaman ji govorila na srcé
 je teta Horaea . . . Zamišljena
 korakala sta para po Emoni . . .
 Vsem zdelo se je: zdaj pa zdaj prihruje
 nevihta strašna, ki uniči vse,
 razdere mesto in vezi ljubezni,
 vezi zaroke, nadeje brsteče
 in vse pogoje mlade, tihe sreče,
 življenje samo kmalu se nehá,
 in konec bo Emone in svetá!
 Čez nekaj dni ne bo ničesar več:
 vse, kar živi, pokolje hunski meč!
 In mesto, bivša draga domovina,
 bo tužno pogorišče, podrtina;
 nad grobljami pa smrt bo kraljevala
 in nad mrličí se bo grohotala . . .

Z današnjim dnem so Huni že prispeli,
 Emono pravzaprav so že zavzeli,
 z današnjo pošto že prihrul njih kralj
 je krvoločni Atila iz dalj . . .
 Kralj Atila prodril je v vse mišljenje
 Emončanov, v vse njihovo čutenje.
 Kralj Atila je črni strah odslej,
 ki vse boji se ga, boji brez mej . . .
 Kjerkoli govorita dva meščana,
 med njiju stopi moč doslej neznana.
 Ta zlobna moč demonsko je ime
 barbarja Atila, noseč gorjé.

Otrokom nepokornim zagrozijo
 le z Atilo in brž jih ukrotijo
 emonske matere . . . Največji strah
 postal je v mestu Atila namah
 že legiji, izkušenim vojakom;
 vedo, da se boriti bo z divjakom
 najhujšim, najmočnejšim v malo dneh . . .
 In kakšen boja bode končni vspeh?
 Povsod je Atila . . . Kadar v molčechi
 se noči oglasi vihar tuleči
 in strehe škripljejo, se vse vzbudi
 pa misli, Atila tako razsaja,
 z divjanjem že Emono si osvaja . . .
 Grom zagrmi in blisk zasveti noč —
 Emona se vzbudi drgetajoč . . .
 Kaj? Atila že tu, barbarski strah?
 Emona res že pada v sip in prah?
 Psi lajajo po noči — vsa Emona
 boji se, spreleti jo mrzla zona:
 Bržčas pridrl je Atila odkod,
 ponoči ga prinesel sem je pot . . .
 Če kje visi v planini težka skala,
 utrga vsak trenotek se lahko
 in vse zdrobi življenje pod sabó,
 če bi nenadoma se zatrkjala:
 tak nad Emono Atila visi,
 in vse trepeče . . . Zdaj pa zdaj zvali
 se kakor skala strašna na meščane,
 da jih uniči, v droben prah jih zmane . . .
 Najhujše zlo je Atila sedaj,
 ki vtihotapilo se naskrivaj
 z današnjo pošto je v Emono belo . . .
 Kak dolgo neki bo to zlo trpelo?

Anton Aškerc:

Atila v Emoni.

(L. 452.)

Romanca.

V.

Surovež brcnil je z nogo v mravljišče,
 živalic mirnih ljubo bivališče,
 razburil v njem najskritejši je kot;
 zmešnjava, strah in dirindaj povsod,
 vse teka sem in tje in plašno bega.
 Sovražnik res na njih posestvo sega?

„Na bran!“ ... Ta misel zdaj prešinja vse ...

„Na bran!“ ... Ta misel zdaj zedinja vse ...

Emona je vznemirjeno mravljišče,
 na bran meščan meščana vabi, išče.

Surovi, divji Hun grozi, preti,

vsak čas z armado svojo prihiti.

Vse teka sem in tje po belem mesti,

vse, staro, mlado danes je na cesti.

In solnce sije z jasnega neba

in nad Emono se pomlad smehlja,

boginja čudovita prerojenja,

glasnica krasna novega življenja.

Po ulicah plašni deró ljudje,

ko hudourniki dero z goré,

če ploha kdaj nenadoma se vlije ...

„Na bran, na bran!“ Emona vabi, vpije.

Marcella šla je gledat hrušč in hrum

na ulico ... Zagleda novih trum

vojaških, ki prispele so od meje

italske na pomoč, iz Akvileje. —

„Ah, Aeliane!“ dekle zaječi

uzrši ženina ... Pa on hiti

z zastavo svojo mimo in pogleda

Marcello nežno, ki stoji tam bleđa ...

Za hip Marcella tamkaj postoji —
 ljudi povodenj mimo pridrvi
 in sama več ne ve, kako deroča
 povodenj nekam nese jo hrujoča.
 Pred Jupitrovim templjem je sedaj
 ob stebru našla vzvišen, varen kraj.
 In ko z otoka se lahko ozira
 po trgu sredi bučnega nemira,
 Marcella gleda . . . Vedno več ljudi
 prihaja že na trg od vseh strani
 pred tempelj . . . Pesem silna zdaj zaóri,
 ko pevali bi jo stoteri zbori:

„O Jupiter, ti oče naš,
 najvišji bog naš in stvaritelj,
 pomagaj nam, saj moreš, znaš,
 saj si sovražnikov krotitelj!

„Kar kodre stresi in srdit
 poglej sovražnike proklete!
 Blisk švigne, grom tvoj zagrmi —
 na tleh barbarske bodo čete!

„Ozri le vsemogočni bog
 na vznožje svojega se trona!
 Glej tisoče prosečih rok
 iztega k tebi zdaj Emona!

„V tvoj sveti gledamo obraz,
 od sebe nas nikar ne suni!
 Usodni nam se bliža čas,
 že bližajo se divji Huni!

„Krvav razsajal bode boj
 in smrt nas čaka in poguba . . .
 Na strani z Marsom vred nam stoj,
 če še Emona ti je ljuba! . . .

„Ver sacrúm — sprejmi ga od nas!
 Najhujša prišla je zadrega,
 najtežji je nastopil čas,
 zato Emona ti prisega:

„Karkoli se nam porodi,
v prihodnji zraste` nam pomladi,
prvine v dar dobodeš ti,
vsi požrtvujemo jih radi.

„To tvoja sveta bo pomlad,
o Jupiter, naš vsemogočni!
Kar Atili brž zlomi vrat,
pogine Hun naj krvoločni!

Kako iz grl ta pesem je grmela!
Marcella sama z njimi vred je pela;
kako je tudi njej šla do srca
popevka bojevita sveta ta!

„Ver sacrum!“ Kakor blisk med ljudstvom šviga
in tisoč rok že na prisego dviga . . .
„Ver sacrum!“ vse navdušil je na boj
in složni govorijo med seboj . . .

Eden izmed množice.
Ver sacrum! Zaobljuba je veljavna!

Drugi.
Pomlad bodoča bo Emoni slavna!

Tretji.
Bogovom posvečena bo pomlad!
Kdo bi ne žrtvoval prvin jim rad!

„Ver sacrum, hoj, ver sacrum!“ vse je vpilo,
naposled pa se vpitje to je zlilo,
strnilo v veličasten se koral
ko slap glasov, ki pada preko skal . . .

„Pred tempelj Mithrov!“ — nekdo zdaj zakliče
in reka tisočglava se pomiče
po forumu že na nasprotno stran,
kjer Mithrov tempelj stal je obsijan
od jutranjega solnca, tempelj jasen,
bil kakor nov sneg, marmornat, prekrasen.

Marcella videla je vse lahkó,
vse slišalo odtod ji je uhó.

Tako-le pesem tam je zagrmela,
tako-le Mithri množica je pela:

„Mithra, bog svetlobe svete,
bodi hrabra nam pomoč!
Bližajo se teme klete,
bliža nam se hunska noč!

„O, ne pusti, da zagrne
noč sovražna, tuja nas!
O, ne daj, da teme črne
tvoj zakrijejo obraz!

„Sij nam, Mithra, solnce krasno,
sij Emoni, večno sij!
Kaži nam obličje jasno,
da nas noč ne pogubi!

„Sij nam Mithra zmagoviti,
zdaj pokaži svojo moč!
Sij nam Mithra vekoviti
in preženi hunsko noč!“ . . .

Umolknil je molitve vroče spev,
po forumu se slišal je odmev,
in dobro je razločila Marcella,
za kom je množica molitev pela.
Valerius Aelianus sam je pel,
Emončane k sopevanju razvnel . . .
Pa hoče k njemu, da mu v roko seže,
pa krik vojakov se črez trg razleže —
in truma z ženinom se odvali
in ji odnese ga izpred oči . . .

Potrta hodi svojo pot Marcella,
pred cerkvico krščańsko je prispela.
Glej svečenik Hermagoras stoji
na pragú, pridiga in govori:

„Reši nas, o Kriste, reši nas pogube,
ne prepusti Hunom te Emone ljube!
Ljuba nam je, dasi vemo, žalibog,
da malikovalski je nečist brlog.

„Malo nas v Emoni pravih je kristjanov,
preveč je še, preveč trmastih paganov.
Zmota se šopiri in slepota tod
in malikov poln je v mestu mnog še kot.

„Pa bogovi rimski stari so lažnjivi,
njihovi pa žreci so preroki krivi.
Pravi bog je Kristus, naš odrešenik,
in njegov resničen jaz sem svečenik!

In zato pa reši, bog naš, le kristjane!
Naj barbar pobije grešne vse pagane,
kaj nam nejeverci so emonski mar!
Vrzi jih malikom hunskim na oltar!“ . . .

Hermagoras še hoče govoriti,
pagani pa s pestmi začno pretiti.
Marcella vidi, sliši hrup, nemir.
Srdit pred cerkvijo besni prepir.

Prvi pagan.

Kaj pravi? Ha, bogove naše psuje!

Drugi pagan.

Lažnjive, krive mož jih imenuje!

Tretji pagan.

Hermagora, ti, jezik za zobmi,
če ne, lahko se kaj ti prigodi!

Četrty pagan.

Paganom sveti so bogovi stari,
tvoj križani nam Kristus nič ni mari,
za vse bogove je dovolj svetá!
Vsak moli pač naj svojega boga!

Peti pagan.

Vsak svojega boga naj v stiski išče!

Šesti pagan.

Zato vsak svoje bog imej svetišče!

Sedmi pagan.

Kdaj mi psovali Kristusa smo vam?

Osmi pagan.

Pustite vi bogove tudi nam!

Hermagoras.

Pa istina je vendar samo ena,
iz Galileje k nam je prinešena.

Prvi pagan.

Nestrpni ste fanatiki povsod,
pa naj vas kamorkoli vodi pot.

Drugi pagan.

Odkritosrčnosti vi ne poznate.

Tretji pagan.

Z resnico svojo samo se bahate.

Četrty pagan.

Vi drugoverce le preganjate,
ob meč cesarjev se naslanjate . . .

Peti pagan.

Ne! Z vami skupaj možno ni živeti.

Šesti pagan.

Drug drugega ne moremo trpeti.

Hermagoras.

In pravi bog je samo eden — naš!

Sedmi pagan.

Kaj ne da, Jupiter je tebi laž?

Hermagoras.

Ti sam si rekel . . . Jaz le pritrjujem,
pa pravite, da vam bogove psujem!

Osmi pagan.

Hermagora, kar jezik za zobmi,
če ne, pred cerkvijo bo tekla kri! . . .

Več marala ni slušati Marcella,
domov je razburjena pohitela.
Okoli cerkve krene . . . Glej, pred njo
stoji Avitus . . . Reče ji tako:
„Ne boj se me! Poslednjič te vprašujem,
ne veš, kako sam s sabo se bojujem . . .
O, saj sem hotel vreči iz srcá
podobo ljubo tvojo — pa ni šla.
Globoko si se vtisnila mi v dušo,
in prej pač pojdem mrtev sam pod rušo
ko te pozabim! Ljubim te gorkó,
neskončno ljubim te tako, takó . . .
Pa saj izraziti je nemogoče
z besedo, kar mi čuti srce vroče . . .
Po letih mlad več nisem, to se ve.
Pa je li let število za možé
stvar poglavitna, misliš? . . . Ne, Marcella,
pri meni si se zmotila, uštela;
še zdaj sem čil in zdrav sem korenjak,
z mladeniči se kósat grem junak . . .
Premisli si, Marcella, bodi moja —
vsa imovina moja bode tvoja,
saj veš, da dom poslednji dom ni naš,
lahkó ti rečem, da sem bogataš.
Pri meni dobro se ti bo godilo,
bog Plutus dal mi vsega je obilo . . .
Ej, kaj pomaga ženski ženin mlad,
če v hiši nima drugega ko glad!
Premisli si! . . . Sedaj še ni prepozno . . .
Češ biti moja? . . . Prašam zadnjikrat,
odgovor tvoj bi zdaj še slišal rad.

Marcella.

Jaz nimam kaj ti več odgovoriti,
saj veš, da srcu mari ni denar,
saj veš, ljubezen je svobodna stvar.

Vse veš! . . . Ne mudi me, ker moram iti,
doma me čaka mati že težkó . . .
Že davno moje si prejel slovó,
prestar si zame . . . Aelian je mlajši
in lepši in zato imam ga rajši . . .
Kaj morem jaz zato, če srcu všeč
kdo drug je bolj ko ti . . . Eh, srčna reč!“

Srcé Marcelli zdaj je bilo burno,
po ulici korakala je urno,
po vsem životu tresla se dekle
je od Avita Decija grede.
Ozre le enkrat se še radovedno . . .
Tam stal, za njo je gledal on še vedno —
Avitus, bled od jeze . . . Zdaj s pestjó
ji zagrozi . . . Kaj pač pomeni to? . . .

Gre dalje, vse premišlja še Marcella,
kar ravnokar je bila doživela . . .

„Marcella!“ — spet zasliši za seboj . . .
Kdo kliče jo? . . . „Ah, ti rešitelj moj,
Valeri Aeliane?“ . . . Vsa vesela
najrajša bi ga bila kar objela.

Že gre zastavonoša ž njo vred vštric . . .
„Pa kaj ti je?“ — jo vpraša resnih lic —
„Kaj, ljubica, se ti je pripetilo,
kaj te užalilo in ujezilo?“
„On, on, Avitus!“ — komaj zajecljá
Marcella — „mi še zdaj miru ne da.
Ponujal spet mi svojo je ljubezen,
pa dala sem odločno mu slovó,
in veš, še zapretil mi je nato,
da bala sem se ga, ker bil je jezen“ . . .

In Aelianus mahne v zrak z rokój:
„Ne boj se več, saj zdaj sem jaz s teboj!
Pustiva ga pri miru tam bedaka,
zaljubljenega zabi siromaka,
razmisli se, ne misli več nazaj,

saj nama cvete zdaj ljubezni maj!
 Kdo ve, kak dolgo naju bo naslajal,
 ker kmalu bode divji boj razsajal . . .
 Marcella, naj te spremim kratko pot,
 ker k legiji spet moram brž odtod!

In šla sta skupaj kakor bi jih gnala
 nevidna sila in nakrat obstala
 sta v ulici kovaški . . . Kak ropot,
 kovanje, hrum ta napolnjuje kot,
 kako z jeklenih nakoval odmeva,
 kak kládivo pri kládivu kar peva!
 Stojita in poslušata . . . Hoho!
 Sami kovači zdaj pojo takó:

„Kuj, kládivo jekleno, danes kuj!
 A, meh, žerjavico nam razpihuj,
 da trši bodo meči in ostrejši,
 sovražnikom strašnejši!

„Kuj, kládivo jekleno, dobro kuj!
 Žerjavico pa meh nam razpihuj,
 da sulic naredimo brez števila,
 da vsaka bi se v Hune zasadila
 in vse jih pomorila!

„Kuj, kládivo po nakovalu, kuj!
 Žerjavico pa meh le razpihuj!
 Tako-le radi Hune bi kovali
 in jim po glavah dali.

„Kuj, kládivo veselo danes, kuj!
 In meh, žerjavico nam razpihuj,
 žerjavico junaškega poguma,
 ko pride hunska truma!“

Kovali so kovači, peli, peli
 po črnih delavnicah tak veseli,
 da daleč naokrog je šel odmev,
 razlegal kládiv zvonkih se je spev.

„Zdravstvuj!“ — in krepko ji je stisnil rōko,
 v oči pogledal ji tako globoko
 in strastno je poljubil jo tako,
 ko bi za večni čas jemal slovó
 od svoje ljubice, Marcelle zveste,
 od svoje obožavane neveste . . .
 Solzeč ozrla se je v tisto stran,
 kjer v dalji je izginil Aelian
 in odhitela k materi potrta . . .

Pa ni šla v svojo sobo . . . Sredi vrta
 na klop jo posadila je boleost.
 Ni motil lip cvetočih je šelest,
 ob mizo žalostna se je sklonila
 in glavo v dlan si je naslanjala,
 ihtela je Marcella, se solzila,
 razmišljala, bedé je sanjala :
 „Ah, lepa! . . . Ženin pravi, da sem lepa . . .
 Fortuna boginja zares je slepa.
 Lepoto mi je poklonila v dar,
 osrečila me je z lepoto mar?
 Lepota, ti opevana lepota,
 dekletom kaj opasna si nam dota!
 Kaj lep je stas in kaj je lep obraz?
 Cvet nežen, ki živi le kratek čas.
 Lepota! . . . Eno dvigne iz nižave
 na zlati tron cesarski na višave,
 a drugi je propast, mrtvaški prt . . .
 Poguba strašna taka-le lepota,
 nesreča, sužnost in sramota . . .
 In meni bo lepota samo smrt! . . .
 Najlepšo kralj si Atila izbere,
 če v mesto prilomasti in pridere,
 najlepša pa, gorje, sem bojda jaz!
 Je sreča zame lepi moj obraz?
 Kralj hunski, ti razbojnik — pa Marcella !
 Divjaka za moža bi ne hotela.
 Pa saj bi le za sužnjo me ujel,
 po sili bi trinog me grdi vzal . . .
 Jaz sužnja kdaj? Ne, ne! To ni mogoče,

da dela Atila z menoj, kar hoče!
 Jaz Hunov samo krátkočasna stvar,
 Jaz sužnja, ki ponosna sem Rimljanka,
 svobodna ženska? . . . To mi je uganka
 življenja mladega najtežja — ah!
 Ne! Saj ubije me ta hunski strah.
 Gorje! Po žilah kri se mi ohlaja
 in v prsih srce živo mi zastaja . . .
 Sramote takšne jaz ne preživim,
 če pride, mrtva zgrudim se pred njim . . .“

Pristopila tolažit jo je mati . . .
 In plakali na vrtu sta obé,
 držali do noči se za roké . . .

A tisto noč poskušala zaspati
 Marcella dolgo, dolgo je zaman.
 Šele ko jel se svitati je dan,
 zazibalo jo je nemirno spanje,
 nadlegovale so jo strašne sanje . . .
 Ah, videla je Atilo in boj
 meščanov ljuti pred seboj . . .

VI.

Viharna noč Emono je pokrila,
 s perutmi črnimi jo je ovila
 ko ptica velikanska, ko pošast
 ujela mesto v svojo je oblast.
 Ko svinec težke so noči peruti,
 kar diha, jih ko strašno moro čuti.
 Nevihta pleše ples zdaj razuzdan,
 oblak z oblakom ruva se pijan
 pa dež razliva gost . . . Hoj, burja piska
 med bakhanalom. Včasi se zabliska,
 če Zevs pogleda z jeznimi očmi
 in vidi, kaj na zemlji se godi.

Vihar prinesel hunskih je divjakov
 armado in iztresel jih je iz oblakov,
 zato tako divja nocojšnja noč
 in kaže vso demonsko svojo moč.

Ko listja je sovražnikov in trave,
 pokril je tabor njihov vse planjave
 okrog Emone . . . In sedaj gorje, gorje!
 Svit brž napoči zadnjega ti dne,
 pripravi na napade se, Emona,
 ti vsega Norika najlepša krona!
 To boj bo na življenje in na smrt,
 vsak čas, vsak čas te zmane hunski črt!
 Nikomur ne zatisne sen očesa
 nocoj, strah prebivalce vse pretresa.
 Ko zver preži že Hun in hrepeni
 po plenu, da zdrobi ga med zobmi.
 Zastrazeni po mestu so stolpovi,
 zastrazeni z vojaki so zidovi.
 Nocoj pripravljen rad je vsak meščan
 za domovino planiti na bran,
 Emono svojo hočejo oteti,
 ne sme dobiti je barbar prokleti!
 Najvišja misel ta zdaj spaja vse,
 navdušenost, pogum navdaja vse . . .

Vse? . . . Nekdo misli le na maščevanje:
 Avitus je poglobljen samo vanje,
 skoval je že peklenški svoj načrt.
 Iz mesta žene skoz vihar ga srd,
 gredoč pa premišljuje v glavi svoji:
 Kaj, če ga sreča kdo na nočni hoji?
 In v sagum si ogrne isti čas
 Avitus še tesneje svoj obraz . . .
 Ko želje kdo uganil bi njegove,
 načrte izdajalske in osnove!
 Po ulici samotni hodi sam,
 na duše dnu nekje ga še je sram.
 In kakšna bila je doma ločitev!
 Še sužnja je skrbela poslovitev
 ob uri nenavadni . . . Stala sta
 oba pri vratih in se bala sta
 pa vprašala sta gospodarja plaha
 in polnih temnih slutenj, polna straha,
 če smeta spremiti nocoj ga kam,

pa odgovoril je, da pojde sam . . .
 Osorno bil je sužnjema to rekel,
 zavil se v sagum svoj, pa brž je stekel.
 Laleta in Daryphora samá
 zapustil je za stražnika doma . . .

In veter tuli, dež pa naletava,
 Avitus v noči temni dalje tava . . .
 Na poti včasi postoji boječ,
 po žilah čuti kri ko tok goreč.
 Do templja pride malega ob poti,
 bil Izide je Afrodite hram,
 stoječ osamljen ob vogalu tam —
 Trud, ka-li, dvom se ga poloti,
 pod nápušč stopi v vežo, povedri . . .
 In zdi se mu, da nekaj govori
 mu na uho pa vabi ga in vabi,
 naj vrne se, osveto naj pozabi.
 „Kaj?“ — kliče duh — „emonski si meščan,
 ponosen rimski si še državljan,
 pa domovino hočeš zdaj izdati?
 V dno duše moral bi se sramovati!
 Nazaj obrni zopet svoj korak,
 za tvojo pot ve dosedaj le mrak,
 hotenje tvoje zdaj še ni dejanje!
 Tvoj tajni sklep, komu na svetu znan je?
 Povrni se, kesaj se — in zločin
 na dan ne pride nikdar iz temin!
 Bedak! Mar kriva cela je Emona,
 če ni hotela ljubiti te ona?
 Povrni se, pa bodi korenjak
 in bori s Huni se ko poštenjak,
 povrni se!“ . . . Tik hrama vdari strela,
 do tâl se strese močna zgradba cela . . .
 Mar to naj opomin je iz nebá,
 migljaj vsevednega je mar bogá,
 da ne greši naj, naj domov se vrne,
 naj ne izvede je namere črne?
 Pa stopi izpod strehe . . . Kam? Naprej?
 Nazaj domov? . . . Fej, omahljivec, fej!

Stoji zavit v svoj plašč in omahuje,
z vestjo bojuje se čedalje huje.

Zdaj nekdo sreča ga . . . Gorje, gorje,
če videl v Efialtovsko srcé
mu je gredoč neznanec tajnoviti.
Ne, ne! Saj v duši so načrti skriti! . . .
Prepozno je za kes . . . Ne, pregrdó,
prerazžaljivo bilo je slovó,
ki dala mu ga danes je Marcella
pri cerkvici krščanski! Ni hotela
ga niti slušati na cesti več!
V srcé zabodla mu strupen je meč
ošabnica . . . Ne, ne! Ta srčna rana
se ne zaceli sama . . . Maščevana
pač mora biti zdaj žalitev ta!
Naprej! Makar zato nocoj izdá
Emono Atili! . . . Da sklep je sklep,
ne sme se spremeniti več ukrep,
pa naj bo izdajalec domovine,
saj z mestom svojim vred on sam pogine!

Previdno hodi skozi mrak ko tat,
zavit v svoj sagum . . . Že je blizu vrat.
Kako naj pride venkaj mimo straže?

Spoznajo ga . . . Nesramno se jim zlaže,
češ, da ogleda hunski si ostrog
v imenu mestne legije okrog . . .

In zginil skozi vrata je v temini,
Avitus Decius . . . Gorje očini!

Za zidom zunaj tam se plazi plah,
pred taborom ga hunskim mar je strah?
Dani se . . . Hunska straža ga ustavi . . .
„Pred Atilo želim!“ Avitus pravi.

„Pred Atilo — sedaj? Nesrečnež, stoj!
Prebodem z mečem tem-le te takoj!“

„Pa s kraljem slavnim moram govoriti,
od mesta čem mu ključe izročiti!“

„Od mesta ključe!... Ti mu sam jih daš?
Pa živ se ne povrneš, če je laž!“

In Decius Avitus že koraka
naprej ob strani hunskega vojaka
po taboru sovražnem skozi noč,
z osveto svojo v srcu. To je moč,
ki goni ga. Do cilja mora priti,
sedaj ne more več se povrniti,
vsak kes je zdaj prepozen... Vse zaman,
zločin osvete hoče novi dan...
V razsvétljen šator že mu stopi noga,
skoz zastor ga porine straža stroga —
In Decius Avitus že stoji
pred Atilo in gleda mu v oči...

„To torej tisto hunsko je strašilo“ —
si misli zdaj Avitus — „ki prelilo
že reke je krvi dotod gredoč,
ki le pogube širi svojo moč?!
To Atila je, ki pred njim trepeče
Emona zdaj, boječa se nesreče?
In ta tiran barbarski pred menoj,
sovražnik moj, bo zdaj zaveznik moj?“

Kralj vstal je ravnokar s počivališča
ponočnega, z razkošnega ležišča.
Še mlad je, s črno brado, črnih las.
Kralj gleda tujca, mrk mu je obraz...
„Kaj hočeš?“ — se zadere na Avita —
„Gorje, če je namera tvoja zvita
in zlobna!... Ključ imaš od mestnih vrat?
Emono svojo si prišel izdat?...
Ni treba pravzaprav mi ključev tvojih,
dovolj imam s seboj vojakov svojih,
ki ključev nič ne potrebujejo!
Sežgo vam vrata pa se vsujejo
pač tudi v vaše mesto... Kaj zidovi,

kaj Atili napoti so stolpovi!
 Kaj misliš, da vse to ustavi nas?
 Igrača nam je to za kratek čas!
 Seveda s ključi vderemo popreje
 v Emono, boj se izvrši gladkeje . . .
 Zato pa vzamem ključe mestne v dar,
 četudi si ukradel jih makar . . .
 In kaj želiš zato zdaj, izdajavec?
 Premislil dobro si si vse, hinavec?“

Decius Avitus.

Premislil, vse premislil! . . . Trden sklep
 je moj pretehtan dobro moj ukrep.
 Ná ključe, v roke jih izročam tvoje,
 polasti se, o kralj, Emone moje! . . .
 Porušiš tudi naše mesto v prah?

Atila.

Še danes mesto zrušim vam namah!

Decius Avitus.

In pomoriš po mestu vse ljudi?

Atila.

V potokih tekla vaša bode kri!

Decius Avitus.

Nikogar nočeš li pomilostiti?

Atila.

Za sebe hočeš me seve prositi . . .
 Uslugo za uslugo! . . . Le imej
 življenje svoje še makar poslej,
 saj izdajalčevsko življenje tvoje
 velike itak nima cene svoje.

Decius Avitus.

Ne prosim zase . . . Mlado krasotico
 mi pomilosti, dražestno devico!

Atila.

Aha, nevesto, ljubico, seve,
 za njo ti krvavi sedaj srcé!

Decius Avitus.

Bila res nekdanj moja je nevesta,
sedaj ni več . . . Zdaj drugemu je zvesta!

Atila.

Velikodušen si . . . Lepó, lepó!
Dekleta pomiloščam ti, naj bo!
Je lepa res?

Decius Avitus.

Najlepša v vsej Emoni!

Kar demant je na tvoji zlati kroni,
Marcella to je izmed vseh deklet,
nikjer je nima lepše rimski svet . . .
Kralj, tebi jo takorekoč žrtvujem,
na tvojo radost ti je zdaj darujem!
Kralj, ko zagledaš njeno divno rast,
napolni srce tvoje sladka slast,
ki nisi še nikoli je občutil,
nikoli je še nisi niti slutil!
Ah, ko zagledaš v njene se oči,
jih ne pozabiš več do konca dni!
Marcello lepo sebi, kralj, ohrani,
ne daj, da ti pogine med meščani!

Atila.

Marcella torej njeno je ime . . .
Kako in kod pa pridem jaz do nje,
še danes zagotovo mi pokažeš!
Gorje ti, izdajalec, če se lažeš!

Decius Avitus.

Vse rad pokažem, kralj, ti, kam in kod,
do njene hiše sam pokažem pot.

Atila.

Življenje tvoje zdaj je v moji pasti,
Emončan, v svoji te imam oblasti . . .
Že vzhaja solnce, v šator gleda dan . . .
Emona branila se bo zaman!
Ti odpreš vrata nam — in moje čete

se v mesto vaše vsujejo neštete.
Trenutek še — in prosta bode pot,
premaganega mesta bom gospod . . .

Decius Avitus.

In kar bo zate, kralj, najbolj veselo:
tam videl boš, dobil jo boš — Marcello!

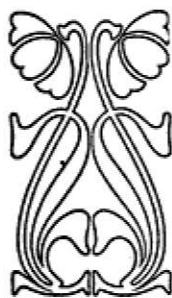
Kralj Atila ozira se okrog,
poslušaj, vstal li ž njim vred je ostrog? . . .

„Naprej, naprej!“ Desnico krepko dvigne,
Avitu ž njo energično pomigne,
pa iz šatora stopita na plan.
Pomladni jasen ju pozdravi dan . . .

Kar šine kralju gneva hlad črez lice,
potegne meč svoj silni iz nožnice
bogate, zlate — tabor ves ta čas
izvedel nemi je njegov ukaz!

Razvršča že armada se nebrojna,
po zmagi koprneča truma bojna;
cel sulic gozd izrasel je iz tal . . .
Kdo Atila sedaj bi se ne bal!
In kralj popne na iskrega se vrana,
in že pomiče se armada zbrana
k obzidju mestnemu naprej pojoč
barbarske pesmi, divje vriskajoč.

„Brž odpri mesto svoje jim, Avite,
nestrpne že so trume bojevite!“ . . .

Anton Aškerc:

Atila v Emoni.

(L. 452.)

Romanca.

VII.

Gorjé, če močni se podrl je jez!
 Hrumi, buči besneča reka črez,
 karkoli drzno se ji v bran postavi,
 podere voda in s seboj odplavi,
 vse dalje, dalje dere svojo pot
 in vsak odpor ji je ko šibek prot.
 Skoz jez gre voda vse uničujoča
 in zmagujoča in naraščajoča . . .

Skoz vrata dere Hun, ko se zdani,
 hrumi, besni divjak od vseh strani.
 Že rušijo se, padajo zidovi,
 sovražnikov pa črez dero valovi . . .
 Obupen boj razsaja krog in krog,
 bori se sulica in meč in lok,
 in kamor se obrneš, kdo umira,
 iz smrtnih ran rdeča kri izvira.
 Naščuval Atila je mar zveri?
 Po mestu Hun ubija in mori.
 In više dviga solnce se žareče,
 zre na ljudi pod sabo se moreče,
 pomlad pa cvete, poje krog in krog
 in brez oblaka je neba obok . . .

Charpóphorus preklinja in vzdihuje,
 ko ranjence na trgu obvezuje
 pred Mithrovim svetiščem . . . Ej, zaman,
 kirurgus, vseh pač ne obvežeš ran,
 saj jim jih ne izceliš, ne ozdraviš!
 Trud brezuspešen, saj nič ne opraviš,
 in ranjencev povesod čedalje več!
 Vse žrtve vaše: sulica in meč
 in lok, ki meče bliskovite strele . . .

46*

Kaj sence smrtne so jih že objele
Emončanov pogumnih! . . . Strašen dan . . .
Carpóphorus poti se že zaman,
mnog ranjenec v naročju mu umira,
oči v zdravnika zadnjikrat upira . . .

„Pomagaj!“ nekdo prosi na pomoč —
Primitivianus je umirajoč.

„Carpóphore, pomagaj! Hunska strela
me v prsi tu je ravnokar zadela,
z nevesto me je poročila smrt . . .

Ah, Horaeo ubil mi Hun je grd . . .

Ko tigri bili so nad njo prirjuli,
pobili vse in hišo ji razsuli.

V Eliziju se morda snidem ž njo . . .

A rana moja? No, povej, kako?“

In preiskuje ga zdravnik in gleda
prijatelja . . . Njegova lica bleda
bledijo bolj in bolj . . . Ni pomoči . . .
Izdihne in za zmerom mu zaspi.

Tam Dindius Priscus stoče in vzdihuje,
boli ga glava, ah, čedalje huje . . .

„Usekal me je težki hunski meč!“

Žrec zašepeče in ne toži več . . .

Približa gruča glasnih se meščanov
po forumu, paganov in kristjanov,
prepirajo se med seboj naglas.
Hermagorov spozna kirurg obraz . . .

Prvi meščan.

Vsi zapustili zdaj so nas bogovi!
O, ljubi pač so naši jim darovi,
kadar polagamo jih na altar.

Drugi meščan.

A v sili nismo jim zemljani mar!

Tretji meščan.

Kaj Jupitra Emona danes briga,
kaj, če morijo Huni nas, skrbi ga!

Četrty meščan.

In Mithra v raju svojem menda spi,
ne ve pač nič, kako se nam godi!

Hermagoras.

Zdaj vidite, da mrtvi so bogovi?
Ne zmenijo se danes nič za vas,
čeprav napočil je najhujši čas,
zato edino pravi bog je novi —
naš Kristus . . .

Peti meščan.

No, in nam pomaga kaj?
Zakaj nam na pomoč ne gre sedaj?

Šesti meščan.

Če Hunov reši nas, bi vanj verjeli,
pri priči vero tvojo bi sprejeli.

Hermagoras.

Ker grešniki ste pa ne mara vas,
zaslužili ste strašni ta poraz,
kralj Atila je šiba božja slana,
od Kristusa v Emono vam poslana . . .

Sedmi pagan.

Dovolj je, molči! Kdo naj to trpi,
uho od tvojih me besed boli,
nesramno ti krščansko gobezdalo!

Osmi pagan.

Ne boš v nesreči nas zasramovalo,
ná meč ta v trebuh!

Prvi pagan.

Dosti si mu dal,
nikdar ne bo nas več zasramoval!

In krog in krog razsaja boj krvavi,
in smrt kosi na levi in na pravi,
in Hun čedalje bolj besni, mori
ko zver, ki se napila je krvi . . .

In rezko bojni trobijo rogovi
in mestni močni padajo zidovi,
požirajoči hiše ljut požar
Emone je najvišji gospodar . . .
Carpóphorus ozre se . . . Hej, v daljavi
tam prapor rimski še vihra v višavi,
Valerius Aelianus ga drži
ponosno kvišku, torej še živi
zastavonoša legije domače,
kaj mari mu, da Hun krog njega skače!
Res ni nobeden meč, ni lokov strel
junaka Aeliana še zadel?

Spet skloni se in obvezuje rano
meščanu z ostro sulico zadano,
kar vzdrami nov ga krik in vik in hrum.
Glej, novih v mesto spet vali se trum!
Kirurgus gleda . . . Sprevod dolg se vije
po ulici in ljudstvo nekaj vpije,
ves cardo maximus je poln ljudi,
vse meša se zdravniku pred očmi . . .
Kralj Atila sam jaha zdaj v Emono,
na glavi svetlo, zlato nosi krono,
a v desni meč . . . Ponosno stopa vran,
pokrit s preprogo drago, podkovan
s podkovami srebrnimi, vse bliska
se demantov po uzdi . . . Četa vriska
okoli Atila hrumeč pozdrav
in klanja se mu družba hunskih glav
odličnih . . . Jaha kralj po cesti,
ozira po podjarmljenem se mesti,
pred hišo je zlatarjevo obstal . . .

Kirurg za bližnji skrije se vogal
in vidi sodrgo barbarsko smelo,
ki baš privlekla je čez prag Marcello
pred Atilo . . . Dekle ihti, ihti,
trepeče vsa, poveša v tla oči,
stoji pred njim boječa ko jetnica
emonska mlada prva krasotica
z rokami zvezanimi . . . O, gorjé!

Obleko zdaj so Huni slekli ž nje . . .
 Stoji ko čista boginja, častita,
 od solnčnih žarkov jutranjih oblita,
 in Atila motri jo in motri
 s pohotnimi in divjimi očmi.

„Marcella!“ — pravi — „to ime je tvoje,
 ki zvedel sem ga že od družbe svoje,
 Marcella, moja žena boš poslej!
 Nikar tako me žalostno ne glej,
 smehlaj se mi in gledaj me milejše,
 Marcella! Ženske ni nikjer krasnejše
 ko ti, device nima lepše svet,
 o, ljubica, ti vseh deklet si cvet,
 boginja živa rimskega si raja,
 krasota tvoja dušo mi napaja.
 Nevesta moja si, kajne? Povej!
 Z menoj pojezdíš v svet, naprej, naprej,
 ker moj bo ves svet, vsa bo zemlja moja
 neskončna kraljevina! Tudi tvoja
 potem bo zemlja vsa, vsa, vsa poslej!
 Češ biti žena moja? Brž povej!“

„Ne maram biti tvoja jaz nevesta,
 imam že ženina in sem mu zvesta,
 nikdar ne bom ti žena, čuj, nikdar!
 Deviško čast oskrujaš mi, barbar!“

In gleda tam kirurg prizor nesreče,
 od gneva ves in od strahu trepeče . . .
 Ko mogel bi, bi Atilo zaklal,
 njegove Hune pa bi v beg pognal,
 da rešil bi Emono in Marcello . . .
 Carpóphorus začuti v prsih strelo,
 ki sprožil vanj jo hunski je divjak —
 ko pokošen zvali se mrtev vznak . . .

„Haha!“ — se smeje Atila — „Devica,
 kaj misliš, da bom prosil te? Jetnica
 si moja, moja sužnja, lepa last,
 saj moraš biti moja sladka slast . . .

Na konja v sedlo mi jo posadite,
 najlepši plen Emone bojevite! . . .
 Tako, tako, moj iskri, dragi vran,
 kako kaj vseč ti je današnji dan? . . .
 Ta hip Hun neki sname masko z lica:
 „No, ali me poznaš še, krasotica
 ošabna? Decius Avitus tvoj —
 haha, poglej, stoji spet pred teboj!
 Osvete ura moja je prispela,
 čas maščevanja, dražestna Marcella.
 Kje Aelianus, ženin tvoj je zdaj?
 Kaj? Atilo si si izbrala? . . . Kaj?“

Sedaj Avitus krikne in omahne
 in vpricho Atila na tleh izdahne . . .

Valerius Aelianus mu zadal
 je sunek smrtni, z mečem ga zaklal . . .
 Z zastavo je pridiral čez bojišče
 in besen planil bil na prizorišče,
 ko Atilo zagledal je in njo,
 Marcello svojo v sedlu . . . O, nebo!
 Gredoč pa tam Avita je zapazil,
 v trenutku tistem v prah ga je porazil . . .
 Pogleda mrtveca . . . „Ha, tekmeč moj,
 premalo za zločin dobil si svoj
 fej, podli domovine izdajalec,
 dohitel te je danes maščevalec! . . .

A ti, kralj Atila — obrne zdaj
 se Aelianus vanj — nazaj mi daj,
 kar vzel si mi razbojnik in ni tvoje,
 Marcella, to je zlato dekle moje!
 Pri priči vrni mi, divjak, nevesto!“
 že dolgo, dolgo ljubiva se zvesto!“

Marcella vzdihne: „To je ženin moj,
 da veš, kralj Atila! Postoj, postoj,
 da ga poljubim, še enkrat objamem
 in da slovo od njega srečno vzamem!“ . . .

„Vojaki moji!“ Atila veli,
od jeze se iskrijo mu oči —
„čimprej ubijte sitneža mi tega!
Kaj hoče zdaj od mene ta nadlega?“ —
Pal ženin je pred njenimi očmi,
njegovo videla je teči kri . . .

„Naprej!“ — ukaže Atila — „požgijte
vse mesto, kar živi, vse pomorite!“

In že gori Emona rimska, ah!
Kako zidovje pada v sip in prah!
Prav, Huni moji, prav, da brž, čimpreje
prispemo do bogate Akvileje!“

Kralj Atila ozira se okrog,
kako že ruši tisoč, tisoč rok
njegovih Hunov mesto, kak požira
prasketajoči ogenj hiše, kak podira
se zid za zidom . . . Kralj posluša stok
in krik, preklinjanje in jok
meščanov se branečih, bojujočih,
meščanov ranjenih, umirajočih . . .

Ozre se Atila v obrazek njen:
„Marcella krasna, ti moj sladki plen,
Eh, skoro sem pozabil bil na tebe,
čeprav imam te v sedlu poleg sebe . . .
Pa kaj, da bled tako je tvoj obraz
ko vosek? Ali morda ti je mraz?“

In Atila jo gleda, poljubuje . . .
Marcella se ne gane, nič ne čuje.
Zaman kralj stiska bele ji roké —
od tuge ji je počilo srcé! . . .

